

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗГІДНО З ВІТЧИЗНЯНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ ПІДХОДАМИ

Анотація. Розглянуто особливості обліку дебіторської заборгованості згідно з П(С)БО та МСФЗ. Виявлено та сформульовано спільні риси та відмінності у підходах до її визнання й оцінки в національній системі обліку і в міжнародній практиці.

Аннотация. Рассмотрены особенности учета дебиторской задолженности согласно П(С)БУ и МСФО. Обнаружены и сформулированы общие черты и различия в подходах к ее признанию и оценке в национальной системе учета и в международной практике.

Annotation. The peculiarities of accounts receivable according to National Accounting Standards and IFRS have been discussed. Common and distinctive features in approaches to its recognition and assessment in the national accounting system and international practice have been revealed and formulated.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, облік дебіторської заборгованості, П(С)БО, МСФЗ.

На сьогоднішній день спостерігається тенденція та необхідність переходу до ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності. На сучасному етапі дебіторська заборгованість є актуальною – фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від наявності, ефективного управління цим видом заборгованості, тому наукове дослідження організації обліку дебіторської заборгованості в зарубіжних країнах, дозволить у майбутньому практично застосовувати їх у нашій державі з урахуванням національного законодавства.

Питання щодо теоретичних і практичних аспектів ведення обліку дебіторської заборгованості відповідно до національних та міжнародних стандартів вивчали такі вчені: Бутинець Ф. Ф., Боцвін О. С., Бровко О. Т., Мельник С. І., Нашкерська Г. В., Скорба О. А., Шмунь Н. В. та ін. [1; 2].

Метою дослідження є виявлення спільних рис та відмінностей обліку дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами.

Об'єктом дослідження є особливості обліку дебіторської заборгованості.

Предмет дослідження – виявлення спільних рис та відмінностей обліку дебіторської заборгованості відповідно П(С)БО та МСФЗ.

Незважаючи на подібність вимог Положень (стандартів) бухгалтерського обліку України та Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку щодо обліку дебіторської заборгованості, існують відмінності у їх положеннях. Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", національні стандарти бухгалтерського обліку не повинні суперечити міжнародним. Але на відміну від українських П(С)БО, МСФЗ не передбачають єдиного стандарту, що регулює порядок обліку і відображення у звітності дебіторської заборгованості. Питання щодо обліку дебіторської заборгованості регулюються декількома міжнародними стандартами, серед яких: МСФЗ 1 "Подання фінансових звітів", МСФЗ 32 "Фінансові інструменти: розкриття та подання", МСФЗ 39 "Фінансові інструменти: визначення та оцінка".

Відповідно до П(С)БУ 10 дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Під дебіторами слід розуміти юридичних та фізичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [3]. Заборгованість дебіторів, що призначена для перепродажу, придбавається або створюється підприємством з метою отримання прибутку або у вигляді відсотків, дивідендів тощо, або ж від короткотермінових змін ціни (суми) такої дебіторської заборгованості. Тому така заборгованість згідно з п. 4 П(С)БО 13 "Фінансові активи", є фінансовим активом призначеним для перепродажу [4].

У зарубіжних країнах не існує окремого стандарту щодо регулювання дебіторської заборгованості. Окремі аспекти визначені в МСБО 1 "Подання фінансових звітів", МСБО 32 "Фінансові інструменти: розкриття та подання", МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка". Зокрема у

МСБО 32 дебіторська заборгованість трактується як фінансовий актив, але конкретного визначення цього поняття міжнародні стандарти не дають.

У вітчизняному обліку поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю, яка визначається як різниця між первісною вартістю і резервом сумнівних боргів.

Міжнародні стандарти прямо не вимагають відображення в балансі дебіторської заборгованості, проте

необхідним є відображення резерву сумнівних боргів.

Як у вітчизняній, так і в міжнародній практиці, дебіторська заборгованість залежно від імовірності погашення поділяється на сумнівну й безнадійну; а за термінами погашення – на довгострокову і поточну. Як довгострокова, так і поточна заборгованість у якийсь момент може бути визнана підприємством безнадійною. Достатньо однієї з умов:

- 1) закінчився строк позовної давності (3 роки);
- 2) існує впевненість у тому, що боржник не погасить свою заборгованість.

Проводячи порівняльну характеристику обліку дебіторської заборгованості можна виявити багато відмінностей. А саме: по-різному класифікується дебіторська заборгованість, відмінна оцінка в обліку, оцінка на дату балансу, порядковий розкриття інформації у фінансовій звітності та ін.

Дебіторська заборгованість за П(С)БО 2 "Баланс" та П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" ділиться на поточну і довгострокову, на сумнівну і безнадійну заборгованості [5].

В Україні довгострокова дебіторська заборгованість у момент її визнання оцінюється за первісною вартістю, якщо на неї нараховуються відсотки – за теперішньою. Поточна дебіторська заборгованість у момент її визнання оцінюється за первісною вартістю одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг, а на дату складання балансу – за чистою вартістю реалізації.

У міжнародній практиці оцінка дебіторської заборгованості здійснюється на дату її виникнення, дату погашення або на дату складання балансу. На дату виникнення вона відображається за сумою виставленого рахунку або за сумою, зменшеною на величину знижки, на дату погашення – за сумою з урахуванням знижки (оплата в період дії знижки), на дату складання балансу – за сумою, скоригованою на знижку.

Згідно з МСФЗ 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка" – на ініційовану і неініційовану підприємством. Ініційована підприємством дебіторська заборгованість – це фінансовий актив, створений підприємством шляхом надання товарів чи послуг прямо боржнику. Неініційовану дебіторську заборгованість класифікують як утримувану до терміну погашення, наявну для продажу або утримувану для операцій [6].

Оцінка на дату балансу у вітчизняній практиці дебіторська заборгованість оцінюється за чистою реалізаційною вартістю. Чиста реалізаційна вартість – це первісна вартість заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів [3].

По міжнародних стандартах оцінюється за амортизованою вартістю з використанням ефективної ставки відсотка. Амортизована собівартість фінансового активу – це сума, за якою фінансовий актив оцінювали при первісному визнанні за вирахуванням будь-якого часткового списання (прямо або із застосуванням рахунку резервів) на зменшення корисності або неможливості інкасації [6].

Але крім відмінностей виявлені спільні риси. Моментом визнання дебіторської заборгованості у звітності як активу за МСФЗ і П(С)БО є виконання двох критеріїв: імовірність отримання підприємством у майбутньому економічних вигід і достовірність визначення її суми.

Таким чином, було здійснено порівняння особливостей обліку дебіторської заборгованості за П(С)БО та МСФЗ, її класифікація та відображення у фінансовій звітності. Варто зауважити, що відповідність обліку, в тому числі дебіторської заборгованості, світовим вимогам є однією з передумов успішної інтеграції українського бізнесу в міжнародне економічне середовище.

Тому підприємства, які планують виходити на світовий ринок, співпрацювати із закордонними контрагентами, залучати іноземні інвестиції, необхідно врахувати перераховані особливості.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Нешкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги / Г. Нешкерська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 11. – С. 31–37. 2. Скорба О. А. Облік дебіторської заборгованості в Україні та за кордоном / О. А. Скорба // Матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. "Honoris High School – 2009". – 2009. – Т. 2. – С. 22–25. 3. П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>. 4. П(С)БО 13 "Фінансові інструменти", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 2001 р. № 559 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затверджене наказом Міністерства фінансів України № 290 від 31.03.99, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>. 6. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) та їх тлумачення. – К. : ПП "Видавництво "Фенікс". – 2004. – 1272 с. 7. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні (зі змінами і доповненнями) : Закон України від 16.07.99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dtk.com.ua/show/2cid06973.html>.